

tekst: Adam Rygiół
Punasymu.com
Mysłowice, 28.6.2007
foto: Zobacz.Slask.pl

Powietrze czyste jak na... Śląsku

Ślężący, którzy wyjechali ze Śląska w latach osiemdziesiątych, wracając do swoich rodzinnych stron czują się nieswojo. To od nich dowiadujemy się jak wiele się zmieniło. Mówią nam rzeczy niezwykłe: *Tu można oddychać! Widać niebo!* Czy oni postradali zmysły? Czy kiedyś było inaczej? Wspominając dzieciństwo ze zdumieniem odkrywamy – tak, błękitne niebo było rzadkością!

Minęło dziesięć lat od kiedy ostatni raz pisałem o Śląsku na łamach „Zielonych Brygad”. Żyjąc w okręgu przemysłowym, pisałem o środowisku naturalnym śląskich miast. Nie pisałem jednak o statystykach zanieczyszczeń, o ekologii w wymiarze naukowym lub choćby reporterskim. Przekazywałem swój osobisty odbiór otoczenia, często bardzo różniący się od wyobrażeń i stereotypów na temat śląskiej przyrody. Nawet w najbardziej zabudowanych rejonach Śląska znajdziemy przecież pozostałości gospodarki leśnej i przemysłowej sięgającej nieraz czasów średniowiecznych. Liczne „nieużytki” kryją pozostałości wielkiej puszczy, XIX-wieczne wyrobiska, czy dawne stawy rybne, w których obecnie gospodarują już tylko postacie ze śląskich legend – strzigi i utopce.

Życie na śląskiej bombie ekologicznej nie jest powodem ciągłego stresu. Mieszkamy, pracujemy, cieszymy się i smucimy jak gdziekolwiek na świecie. Oczywiście mamy niebanalne problemy, jak zapadające się domy, krzywe ściany i wieczne remonty dróg. Ale to już stało się codziennym elementem tego sejsmicznego obszaru w środku Europy. To było tutaj przed nami i będzie po nas, nawet długo po zamknięciu ostatniej kopalni. Problemem, który nas doścignie, są stare składowiska odpadów przemysłowych, które każdego dnia zanieczyszczają śląskie wody gruntowe, a także choroby wynikające z otaczającego nadmiernie przemysłu. Ale staramy się tego nie zauważać, jak każda ekipa rządząca w kolejnym budżecie państwa.

Śląsk był przemysłowo eksploatowany już od średniowiecza. Nigdy jednak na skalę zagrażającą życiu ludzi i przyrody. Rabunkową gospodarkę na Śląsku rozpoczęły hitlerowskie Niemcy, a Polska Ludowa tylko temu przyklasnęła. Przemysłowy Śląsk postawił powojenną Polskę na nogi i pozwolił jej trwać. O górnictwie jako „narodowym przemyśle Polski” przypominają już tylko pożółkłe strony starych podręczników do historii. Teraz Śląskowi przypina się łatkę roszczeniowca, a „śląska dojna krowa” już ledwo zipie. Wielu decydentów chciałoby, by Śląsk

przeistoczył się w inne zwierzę, najlepiej tygrysa, który wyszarpałby swój kęs w rynku nowych technologii. Przy odchodzącym do historii przemyśle ciężkim i tak wielkim zagęszczeniu ludności, z jakim mamy tu do czynienia, coś trzeba zrobić. Tym bardziej, że niebo się otworzyło...

Kiedyś, we wczesnej podstawówce, otrzymaliśmy na lekcji plastyki zadanie namalowania nocy. Nauczycielka skarciła moją pracę: *Skąd tyle kolorów, dlaczego tak wymagane? Czy nie wiesz, że nocą niebo jest czarne, a księżyc biały?* Stałem zdumiony. Nigdy nie widziałem białego księżyca! Namalowałem go zwyczajnie, na pomarańczowo, z szeroka żółta poświatą. Nocą przecież niebo nie jest czarne – jest brązowe z szaro, granatowo, burymi chmurami... To prawda, śląska noc nawet na najdalszej podmiejskiej prowincji wyglądała jak surrealistyczny sen. Brakowało tylko tęczy. Dienne niebo też nie było „nudne”, najczęściej biało-szaro-bure. Musiało wyjątkowo mocno wiać, by pośród dymu i chmur wyłonił się naprawdę czysty błękit. Nigdy w dzieciństwie nie widziałem księżyca w dzień, co obecnie jest oczywiste. Kiedy go pierwszy raz, poza Śląskiem, zobaczyłem na błękitnym niebie, byłem wstrząśnięty. Przecież księżyc widać tylko nocą! Co się stało?

A gwiazdy? Jakie gwiazdy? Może udawało się na nocnym niebie zobaczyć te największe, ale na pewno nie można było wyszczególnić gwiazdozbiorów czy dostrzec tego mrowia białych punkcików, które zapierało dech w piersi podczas wycieczek poza Śląsk. Gwieździste niebo w górach zachwyca każdego mieszczucha, również spoza przemysłowego Śląska. Wiadomo, że samo miasto emituje nocą tyle światła, że „oślepieni” jego blaskiem z trudem dostrzegamy gwiazdy. Inaczej jest na wsi, albo na miejskich nieużytkach, daleko od latarni ulicznych i świetlistych reklam. Pamiętam jednak, że kiedyś na Śląsku nawet na odległych przedmieściach nie widziałem gwiazd, a teraz w samym centrum Katowic widzę je bez trudu. Powietrze na Śląsku zmieniło się więc znacznie. Chociaż stało się to powoli i niepostrzeżenie, wraz z zamykanymi hutami, koksowniami i innymi zakładami przemysłowym.

Żyjemy na Śląsku z czystym niebem, ze skażoną ziemią i zanikającym przemysłem. Tocząca się tutaj rewolucja poprzemysłowa jest naszą codziennością. Skok jakościowy dla środowiska i warunków socjalnych mieszkańców może być równie wielki, jak ten w XIX wieku. Nie wiemy jednak co przyniosą Śląskowi kolejne lata. Czy ludzie i przyroda skorzystają na tym wielkim odejściu przemysłu? Wiedzą to tylko śląskie utopce i strzigi...

tekst: Adam Rygjou
Punasymu.com
Mysuowice, 28.6.2007
bild: Zobacz.Slask.pl

Luft śwjyży jak w... Ślůnsku

15
POLEMIKI

Ślůnzoki, kere wykłudzili śe sy Ślůnska w latach uośymdześůntych, jak wrocajům nazod čujům, iże cośik je ńy tak. To uőne nům godajům jak tukej śe wśycko fest smjyńůuo. Syśymy uod ńich: „Sam idźe dychać! Widać richtich modre ńybo!”. Eli uőne dostali aua? Eli kejś bůuo inačyj? Kej śe spůmino jak bůuo za bajtla to dźiwůjmy śe fest – toć, iże modre ńybo bůuo, nale bůo to řodki widok!

Minyuo dźyśyńć lot uod kedy uostatńi roz pisou żech uo Ślůnsku w „Żelůnych Brygadach”. Mjyśkajůnc we indystrjalnym uokryngu, pisou’ech uo środowjysku naturalnym ślůnskych majstůw. Nale jo ńy pisou uo statystykach zańyčyśyńć, eli uo ekolůgyji po naukowemu abo reporterskemu. Chćou żech pokozac jak jo pača na tyn tymat, inakśyj aniżyli wyuobrażyńo a stereuotypy uo ślůnskiej přirodzie. Nawet we nojbardźi zabudowanych rejůnach Ślůnska znojdy my přeca pozostauości leśnygo a indystrjalnygo gospodořyńo syngajůncygo ńyroz časůw średńowječnych. ńyżytki, kerych je wśyndźe peuno, kryjům pozostauości wjelgij puścy, XIX-wječne wyrobisko, eli downe stowy rybne, w kerych terazki gospodurům juź yno ludki s ślůnskych legynd – štriği a utopce.

Żyće na ślůnskiej bůmbje ekologicznej ńy je juź powoodym wjelgigo śtresa. Mjyśkůmy, robjymy, radůjymy śe a smucymy jak kajś indźij na śwjeće. uočywiśće můmy ńymoue problymy, jak zapadajůnce śe důmy, křiwe ścany a wječne rymůnty na cestach. Nale to juź stouo śe codźynnym elymyntym tego sejsmologicznego uobśara we środoku Ojuroпы. To bůuo sam před nůma a bydźe pů nos, nawet dugo po zawarću uostatńij gruby. Problymym, kery nos dopadńe sům stare skuadowiska uodpadůw indystrjalnych, kere koždygo dńa zańyčyśčajům ślůnske wody grůntowe uoroz choroby kere wuaźům s uotačajůncych hut eli grubůw. Nale ńy chcymy uo tym myślec, jak koždy ekipa řůndzůnco w kolejnym budźeće państwa.

Ślůnsk bůo indystrjalńe eksplouatowany juź uod średńowječo. Nale ńigdy na skala zagrażajůnco żyću ludźůw a přirody. Rabůnkowe gospodařyńe w Ślůnsku rozpočyuy hitlerowske ńymce, a Polska Ludowo yno tymu přikłapnyua. Indystrjalny Ślůnsk postowjůu powojnyńo Polska na nogi a pozwoliu ji trwac. uo grubach jako „narodowym indystrjalny Polski” připůminajům juź yno poźoukue strůny starych školnych buchůw do historyji. Terazki Ślůnskwowi připino śe uatka roścyńowca, a „ślůnsko dojno krowa” juź ledwo dycho. Wjela decydyntůw chćouoby, coby Ślůnsk smjyńůu śe we inkśo

bestyjo, nojlepiej tigera, kery wyśarpou’by swůj kůnsek w rynku nowych technologyji. Při uodchodzůncym do historyji srogim indystrjalu a tak wjelgim zagynścyńu ludźůw, s kerym můmy sam do čyńyńo, coś třeba zrobic. Tym bardźi, iże ńybo śe uodwaruo...

Kejś, we wćesnyj podstawůwce, mjeli’my na plastyce namalować noc. Rehtorka skarćiuua moja robota: „Skůnd tela farbůw, počamu tak wymozane? Eli ńy wyjš, iże nocům ńybo je čorne, a mjeśůńček bjouy?”. Zatkouo mje. ńigdy ńy widźou żech bjouygo mjeśůńčka! Namalowou go zwyčajńy, na půmarańčowo, sy šerokům žůutům pośwjatům. Nocům přeca ńybo ńy je čorne – je brůnotne s burymi, čmawomodrymi chmurůma... To prawda, ślůnsko noc nawet na nojdalśyj podmjejskiej prowincyji wyglůndoua jak surrealistyczny śńiček. Brakowouo yno dyngi. Dźynne ńybo tyź ńy bůuo „nudne”, nojbardźi bjouo-śaro-bure. Muśauo nale fest wjoć, by postřodku dyma a chmur wyuůńiuo śe naprowdy modre. ńigdy za bajtla ńy widźou żech mjeśůńčka w dźyń, co terazki je uočywise. Kedy pjyrwśy roz, poza Ślůnskym, żech uobočou go na modrym ńybje, bůu’ech wśčůńśyńty. Přeca mjeśůńček widać yno nocům! Co śe stouo?

A gwjozdy? Kere gwjozdy? Može udowouo śe na nocnym ńybje uobejřec te nojsrogśe, nale na pewno ńy śuo wyścygůłńic gwjozdozbjorůw eli dośćec tygo mrowjo bjouych půńćikůw, kere zapjerauo dech w pjerśi podczas rajzůw poza Ślůnsk. Gwjeźdźiste ńybo w gůrach zachwyco koždygo mjeśčucha, tyź spoza indystrjalnygo Ślůnska. Wjadůmo, iże samo mjasto ymituje nocům tela śwjotua, iże „uoślypyńi” jigo blaskym s trudym dośčygůmy gwjozdy. Inačyj je na dźedźińe, abo na mjejskich ńyżytkach, daleko uod lotarńi při cestach a śwjetlistych werbungůw. Pamjyntům ale, iże kejś w Ślůnsku nawet na uodleguych předmjeścach ńy widźou gwjozd, a terazki w samym cyntrům Katowic widza je bez truda. Luft w Ślůnsku smjyńiu śe wyjnc fest. Choćoź stouo śe to powoli a ńypośčeżyńy, do kupy sy zawjyranymi hutůma, koksowńůma a inkśymi zakuodůma indystrjalnymi.

Żyjymy w Ślůnsku s čystym ńybym, sy skaźůńům žymjům a zańikajůncym indystrjalym. Kulajůnco śe sam rewolucyjo po-indystrjalno můmy na beztydźyń. Skok jakoścowy dło środowiska a warůnkůw socjalnych mjeśkańcůw moge być tak wjelgi, jak tyn w XIX wjeku. ńy wjymy nale co přiońsům Ślůnskwowi kolejne roki. Eli ludźe a přiroda skořistajům na tym wjelgym uodyjśću indystrjala? Wjydźům to yno ślůnske utopce a štriği... 🐾